

Saša Drače, Aida Muheljić

UTJECAJ VISOKOG OBRAZOVANJA NA SOCIOPOLITIČKU ORIJENTACIJU MLADIH

U pokušaju identificiranja društvenih faktora odgovornih za razlike u stavovima i ponašanju ljudi, autori su utvrdili globalno povećanje liberalizacije stavova kroz izloženost univerzitetskom obrazovanju, a detaljniji pregled literature ukazuje na to da vrsta akademskog područja u koje je osoba socijalizirana značajno moderira ovaj generalni trend. Tako se pokazalo da studenti društvenih znanosti po završetku studija imaju liberalnije stavove od npr. studenata inženjerstva. Istraživanja koja pokazuju da se studenti različitih disciplina značajno ne razlikuju u predrasudama na početku studija pružaju snažnu podršku hipotezi studijske socijalizacije i važan su izazov dispozicijskom modelu prema kojem studenti zapravo biraju one discipline koje najviše odgovaraju njihovim postojećim uvjerenjima. Ovaj rad pruža sintezu relevantnih istraživanja kojima su se ispitali efekti studijske socijalizacije i mehanizmi za koje se pretpostavlja da bi mogli objasniti zašto se stavovi studenata mijenjaju različito u zavisnosti od studijske grupe u koju su socijalizirani. U radu se također ukazuje na ograničenja dosadašnjih istraživanja efekata studijske socijalizacije, uz smjernice i preporuke za buduća istraživanja.

Ključne riječi: *studijska socijalizacija, liberalizacija stavova, orijentacija prema socijalnoj dominaciji*

VISOKO OBRAZOVANJE I LIBERALIZACIJA STAVOVA

Brojni nalazi na području socijalne psihologije ukazuju na to da visoko obrazovanje igra ključnu ulogu u formiranju sociopolitičke orijentacije studenata (za preglede literature pogledati Astin, 1993; Bobo i Licari, 1989; Chatard i Selimbegovic, 2007; Hastie, 2007a). Naprimjer, Newcomb (1943) je proveo istraživanje na populaciji studentica koje su dolazile iz konzervativnih porodica i koje su se upisale na liberalni koledž Benington. Iako na prvoj godini studija nisu dobivene nikakve razlike između političkih stavova studentica i njihovih roditelja, nakon četiri godine politička uvjerenja

studentica su se promijenila u smjeru većeg liberalizma. Da se radi o trajnim efektima, potvrđuju i longitudinalna praćenja istih učesnica koja su pokazala da su stavovi formirani u studentskim danima ostali stabilni 25, pa čak i 50 godina nakon završetka studija (Alwin, Cohen i Newcomb, 1991; Newcomb, Koenig, Flacks i Warwick, 1967).

Nakon Newcombovog pionirskog istraživanja, brojni autori su izvijestili o sličnom trendu sociopolitičke liberalizacije unutar studentske populacije. Tako su Plant (1966), a zatim i Trent i Medesker (1968) dobili rezultate koji ukazuju na znatno smanjenje autoritarizma, etnocentrizma i dogmatizma nakon samo dvije godine visokog obrazovanja. Nadalje, u sličnom istraživanju u kojem su ispitivani stavovi studenata prema različitim društvenim grupama, Curtis i Lambert (1976) pronašli su veću toleranciju heterogenih i manjinskih skupina u uzorku osoba sa višim stepenom obrazovanja (prema Hastie, 2007a). Slični nalazi potvrđeni su i savremenijim studijama kojima je ispitivan odnos između izloženosti fakultetskom obrazovanju i predrasuda prema ugroženim društvenim grupama (npr. Bobo i Licari, 1989; Pascarella i sur., 1996; Sinclair, Sidanius i Levin (1998). Naprimjer, u istraživanju koje je provedeno na američkom sveučilištu UCLA, Sinclair i suradnici (1998) su ustanovili značajno smanjenje rasizma, uz istovremeni porast egalitarizma kod studenata nakon samo devet mjeseci studiranja. Drugi autori (Cheung i Kwok, 1997; Apparala, Reifman i Munsch, 2003) pronašli su sličan trend ukazujući na veću podršku spolnoj ravnopravnosti među visokoobrazovanim pojedincima. U novije vrijeme, Carvacho i suradnici (2013) ispitivali su kako lični dohodak i obrazovanje djeluju na predrasude prema različitim manjinskim skupinama i pronašli da oba indikatora društvenog položaja imaju nezavisne negativne efekte na predrasude, pri čemu su efekti obrazovanja bili jači nego efekti dohotka.

Pored globalnog trenda liberalizacije unutar studentske populacije, brojna istraživanja također pokazuju da sociopolitička orijentacija u velikoj mjeri ovisi i od akademske grupe (Guimond i Begin, 1987; Altemeyer, 1988; Guimond, Palmer i Begin, 1989; Sidanius, Pratto, Martin i Stallworth, 1991; Guimond, 1999). Naprimjer, Weller i Nadler (1975, također pogledati Rubinstein, 1997) su pronašli da studenti društvenih nauka (psihologija i filozofija) pokazuju znatno nižu razinu autoritarnosti te da istovremeno znatno više podržavaju liberalne političke stranke nego studenti prirodnih znanosti (biologija i hemija) i inženjerstva. Ovaj odnos između akademske

discipline i liberalizacije stavova moguće je objasniti hipotezom samoselekcije i hipotezom socijalizacije koje ćemo detaljnije prikazati u nastavku.

HIPOTEZA SAMOSELEKCIJE

Prema hipotezi samoselekcije, osobe biraju one discipline čiji sadržaj najviše odgovara njihovim postojećim uvjerenjima, pri čemu imaju već formirana mišljenja o dešavanjima u svijetu, koja uslijed izloženosti određenim sadržajima studijske grupe samo dodatno obogaćuju. Kako bi testirali ovu hipotezu, Elchardus i suradnici (2009) su uradili istraživanje na Univerzitetu Vrije u Briselu. Na samom početku akademske godine, u okviru predmeta Sociologija I, vrši se primjena različitih upitnika kojima se ispituju stavovi mladih ljudi prema društvenim fenomenima kao što su jednakost i redistribucija. Studenti koji izaberu pravo, ekonomiju, psihologiju, pedagogiju, socijalnu pedagogiju ili političke nauke obavezni su tokom prve godine odslušati ovaj predmet, tako da oko 500 do 600 studenata godišnje ispuni ovaj upitnik. Elchardus i suradnici (2009) su u svojoj studiji koristili podatke prikupljene u periodu od 1999. do 2007. godine. Različite akademske discipline grupirane su u tri kategorije. Studijske grupe kao što su sociologija, psihologija, pedagogija i političke nauke klasificirane su pod zajednički nazivnik "društvene znanosti", dok su pravo i ekonomija ostavljene kao zasebne kategorije. Hipoteza samoselekcije ispitivana je uspoređivanjem studenata koji izabiru društvene znanosti sa studentima prava i ekonomije, te je utvrđeno da su tokom svih sedam godina, koliko je trajalo ispitivanje, mladi ljudi koji u većoj mjeri podržavaju jednakost i redistribuciju bili oni koji odabiru društvene nauke. Za razliku od toga, studenti prava i ekonomije imali su znatno konzervativnije stavove. Hastie (2007b) je također pronašla podršku hipotezi samoselekcije u istraživanju u kojem je kod studenata različitih disciplina ispitivala atribucije koje koriste u objašnjenju bogatstva i siromaštva i način na koji ocjenjuju različite društvene grupe. Studenti su testirani tokom četiri godine fakulteta i na postdiplomskom studiju. Pronađen je glavni efekat studijske grupe, ali ne i godine studija.

HIPOTEZA STUDIJSKE SOCIJALIZACIJE

Temeljna postavka hipoteze studijske socijalizacije je da osobe koje studiraju mijenjaju postojeći sistem vjerovanja u skladu sa dominantnom

ideologijom svoje akademske grupe. Formalna i neformalna organizacijska pravila, pritisak vršnjaka, institucijski poticaji i brojni drugi direktni i indirektni pritisci mogu osobu dovesti do toga da prihvati vrijednosti, vjerovanja i stavove koji su kompatibilni sa socijalnom ulogom koju preuzima. Od studenata se očekuje da razvijaju moć kritičkog rasuđivanja, da se ponašaju u skladu sa očekivanjima nastavnika i da temeljne pretpostavke, disciplinarne paradigme i kognitivna uvjerenja struke generaliziraju u općenitije sociopolitičke stavove i stilove atribucija (Lipset, 1982; Ladd i Lipset, 1975; Andersen, 1999; prema Elcharadus, 2009). Dakle, promjene u stavovima studenata tokom socijalizacije na fakultetu mogu se javiti kao posljedica usvajanja novog znanja i razmatranja novih perspektiva, ali i kao posljedica okruženja u kojem je određen oblik ponašanja ili držanje određene ideologije norma. Upravo su ovi procesi informacijskog i normativnog utjecaja opisani kao ključni mehanizmi djelovanja studijske socijalizacije na sociopolitičku orijentaciju. Newcomb je promjene u stavovima studentica Benington koledža pripisao prirodi života zajednice u njemu. On opisuje interakcije između studentica i zaposlenika u ovoj instituciji kao krajnje neformalne i prijateljske, a držanje liberalnih stavova kao normu fakulteta. U prilog tome, pronađeno je kako su na ovom koledžu najliberalniji studenti ujedno bili i najpopularniji među svojim vršnjacima. Također, studenti unutar svoje akademske discipline usvajaju stavove koji su prevalentni među njihovim profesorima i kongruentni sa područjem koje izučavaju. U skladu s tim se pokazalo kako su studentice Beningtona imale znatno veće znanje u pogledu različitih socijalnih i političkih pitanja u poređenju sa studentima drugih fakulteta (Hastie, 2007). U jednoj od novijih studija autori Guimond, Dambrun, Michinov i Duarte (2003) su direktno testirali efekte studijske socijalizacije uspoređujući studente psihologije i prava na različitim godinama studija. Pokazalo se da razlike u predrasudama nisu bile značajne među studentima različitih disciplina na prvoj godini studija, dok su na trećoj godini studenti prava postizali značajno veće rezultate od studenata psihologije. Kao dodatna podrška hipotezi studijske socijalizacije, istraživači su utvrdili i značajne razlike u predrasudama među studentima psihologije na različitim godinama studija, pri čemu su studenti završnih godina bili znatno liberalniji od svojih kolega na prvoj godini. Autori zaključuju da ovi nalazi pobijaju hipotezu samoselekcije koja ne može objasniti odsustvo razlike u razini predrasuda među studentima prve godine, dok su istovremeno na trećoj godini razlike među studijskim grupama bile značajne.

MEHANIZMI STUDIJSKE SOCIJALIZACIJE

Kao što smo vidjeli, studijska socijalizacija može biti važan proces koji vodi ka promjenama u stavovima studenata. Iako se možemo složiti s tim da rezultati brojnih istraživanja idu u smjeru ove hipoteze, psihološki procesi i mehanizmi koji posreduju efekat socijalizacije su još uvijek relativno neistraženi. U jednom od istraživanja Dambrun, Kamiejski, Haddadi i Duarte (2009) su pokušali odgovoriti na ovo pitanje uspoređujući studente psihologije i biologije na prvoj i na trećoj godini odgovarajućih akademskih disciplina, od kojih je traženo da popune skalu orijentacije ka socijalnoj dominaciji (engl. Social dominance orientation – SDO; Sidanius i Pratto, 1993) koja mjeri stepen u kojem osoba podržava društvenu podjelu i nejednakost u društvu, te prevlast dominantnih grupa nad podređenim. Brojnim istraživanjima (Pratto et al., 1994; Dambrun, Duarte i Guimond, 2004; Whitley, 1999) je potvrđeno da je SDO snažan i relativno stabilan prediktor predrasuda različitih vrsta, pri čemu su osobe koje postižu visok rezultat na skali koja mjeri SDO u većoj mjeri rasisti, seksisti i konzervativci. Kao što je bilo očekivano, studenti psihologije na trećoj godini imali su znatno niže rezultate na SDO skali od svojih kolega na prvoj godini, dok kod studenata biologije iste usporedbe nisu pokazale značajne razlike. Autori su također pretpostavili da bi se antiegalitarizam trebao smanjiti na akademskim disciplinama koje uključuju sadržaje iz socijalnih znanosti. S obzirom na to da socijalne znanosti znatno više zagovaraju utjecaj socijalnih i okolinskih faktora, studiranje psihologije trebalo bi dovesti do manjeg vjerovanja u genetske faktore i većeg vjerovanja u okolinske faktore u objašnjenju ljudskog ponašanja, što je i potvrđeno. Naime, dok su rezultati na skali geneticizma na prvoj godini bili veći kod studenata psihologije, na trećoj godini utvrđen je obrnut obrazac, pri čemu su studenti psihologije značajno manje vjerovali u geneticizam od studenata biologije. Istovremeno, nije bilo promjena u stavovima među studentima biologije, dok su studenti psihologije na trećoj godini značajno manje vjerovali u genetski determinizam od studenata na prvoj godini. Drugim riječima, što je vrijeme provedeno na fakultetu više odmicalo, studenti psihologije su znatno manje podržavali genetski determinizam kao moguće objašnjenje ljudskog ponašanja i ličnosti. Ono što je u ovom slučaju bilo još važnije, interakcijski utjecaj studijske godine i studijske grupe na SDO je bio posredovan mjerom vjerovanja u genetski determinizam. Uprkos ovim nalazima, treba

naglasiti da rezultati studije Dambruna i suradnika ukazuju na samo jedno od mogućih objašnjenja efekta studijske socijalizacije koje se može primijeniti isključivo na pomenute discipline.

U novijem istraživanju koje je rađeno na području Bosne i Hercegovine Muheljić i Drače (2018) su koristili sličan istraživački nacrt unutar kojeg su ovaj put uspoređivani studenti psihologije i ekonomije. Oslanjajući se na ranije studije, autori su pretpostavili da normativni i informacijski utjecaj unutar svake studijske grupe u različitoj mjeri potiče usvajanje ekstrinzičnih životnih ciljeva (npr. posjedovanje skupocjenih stvari, popularnost i slično) za koje se već pokazalo da su povezani sa većim prihvatanjem socijalne nejednakosti (Duriez, 2007). Kako bi testirali ovu hipotezu, studenti prve i treće godine psihologije i ekonomije su trebali ispuniti standardnu skalu životnih aspiracija (Kasser i Ryan, 1996) i SDO skalu (Pratto i sur., 1994) koja je korištena kao indikator prihvatanja antiegalističke ideologije.

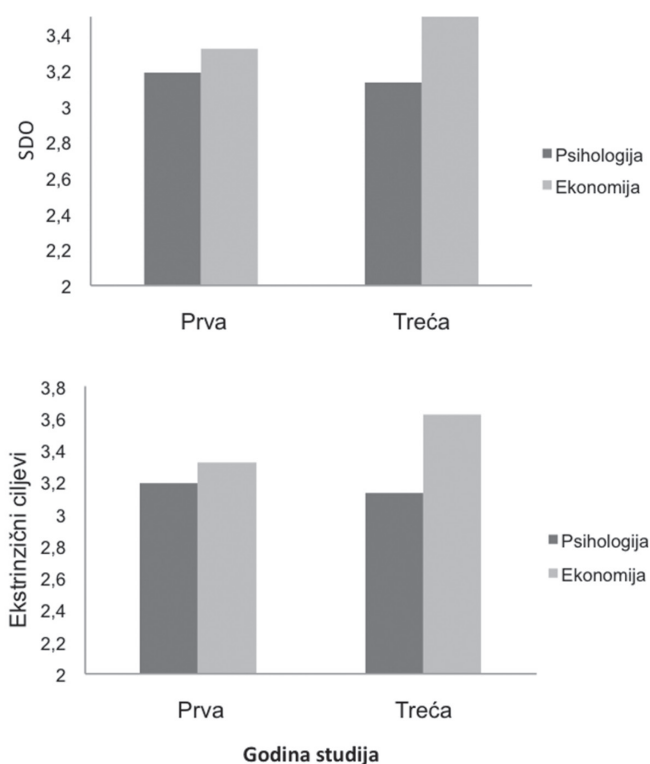

Figura 1. *Orijentacija ka socijalnoj dominaciji (gornji grafikon) i ekstrinzični ciljevi (donji grafikon) zavisno od studijske grupe i godine studija*

U skladu sa očekivanjima, rezultati su pokazali značajan efekat studijske grupe, pri čemu su studenti ekonomije ostvarivali znatno veći rezultat na skali SDO (Chatard i Selimbegovic, 2007). Međutim, ono što je bilo još važnije, dobiven je i interakcijski efekat između studijske grupe i godine studija. U skladu sa hipotezom socijalizacije, studenti na prvoj godini psihologije i ekonomije se nisu razlikovali, što, s druge strane, nije bio slučaj na trećoj studijskoj godini, gdje se pokazalo da studenti ekonomije znatno više prihvataju ideju postojanja grupne hijerarhije i socijalne nejednakosti. Simetričan obrazac rezultata pronađen je i na mjeri životnih aspiracija, gdje su razlike između dvije grupe ponovo bile značajne isključivo na trećoj godini (Figura 1). Na koncu, interakcijski efekat dobiven na mjeri orijentacije ka socijalnoj dominaciji bio je posredovan odgovarajućim razlikama u ekstrinzičnim životnim ciljevima (Figura 2). Drugim riječima, nakon tri godine provedene na fakultetu, studenti ekonomije su znatno više težili ka ekstrinzičnim životnim ciljevima (u odnosu na studente psihologije), što je vodilo ka većem prihvatanju antiegalitarnističke ideologije.

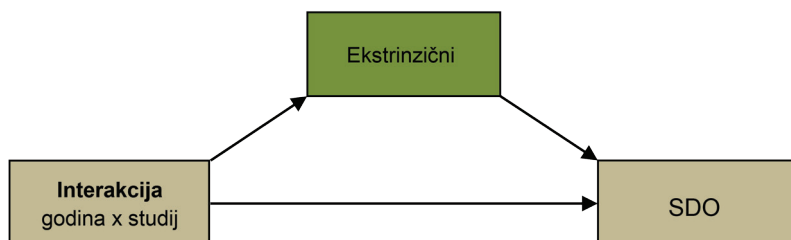

Figura 2. Ekstrinzični ciljevi kao medijator odnosa između studijske grupe i godine studija na SDO

Ovakvi nalazi još jednom sugeriraju to da institucionalna socijalizacija može igrati značajnu ulogu u formiranju sociopolitičkih uvjerenja studenata. Važno je istaći da su ranija istraživanja koja su se zanimala za utjecaj univerzitetskog obrazovanja na formiranje sociopolitičkih stavova uglavnom uključivala studente iz sjevernoameričkih i zapadnoevropskih zemalja (npr. Collard-Bovy i Galland, 2003; Dambrun i sur., 2009; Guimond i Palmer, 1996; Guimond i sur., 2003; Sidanius i sur., 1991). Dakle, u većini slučajeva radovi u literaturi su zapostavljali moguće kulturološke varijacije u načinu na koji studijska socijalizacija oblikuje uvjerenja studenata (Hastie, 2007a), što automatski postavlja pitanje vezano za mogućnost

generalizacije dobivenih nalaza na druge populacije. Uzimajući u obzir to da slične studije do sada nisu rađene u istočnoevropskim zemljama, možemo reći da istraživanje autora Muheljić i Drače (2018) predstavlja značajan doprinos jer potvrđuje da univerzitetska socijalizacija čak i izvan zapadnog edukativnog sistema može izazvati slične efekte.

BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

Uprkos brojnim nalazima koji ukazuju na efekte visokog obrazovanja, važno je podsjetiti da su u većini pomenutih istraživanja autori koristili kvaziekperimentalne nacрте na neovisnim uzorcima, što znači da ne možemo biti u potpunosti sigurni da li su dobivene razlike u ideološkim uvjerenjima doista odraz studijske socijalizacije ili se pak mogu objasniti efektima kohorte, tj. postojećim razlikama unutar svakog pod-uzorka¹. Kako bi se isključila ova mogućnost, neophodna su longitudinalna istraživanja kojim bi se osiguralo praćenje istih studenata od početka do kraja studija, što bi svakako moglo dati pouzdanije odgovore na ova pitanja.

Buduća istraživanja bi se također trebala usmjeriti na identifikaciju drugih medijatora koji bi mogli objasniti efekte studijske socijalizacije. S tim u vezi, brojni nalazi ukazuju na to da članovi grupa visokog socijalnog statusa pokazuju znatno veće rezultate na SDO skali od članova grupa niskog socijalnog statusa (Sidanius, Levin, Liu i Pratto, 2000; Lee, Pratto i Johnson, 2011). U korelacijskoj studiji koja je testirala odnos između ovih varijabli, Sidanius, Levin, Liu i Pratto (2000) su pokazali da Amerikanci evropskog porijekla više prihvataju antiegalitarne stavove od Amerikanaca afričkog porijekla, ali i to da je slična ideološka asimetrija dobivena i kod usporedbe osoba visokog i niskog socioekonomskog statusa. Ovi nalazi su potvrđeni i u istraživanjima u kojima je korištena eksperimentalna metoda (Guimond, Dambrun, Michinov i Duarte, 2003; Levin, 1996; Schmitt, Branscombe i Kappen, 2003). Primjerice, Guimond i suradnici (2003) su direktno manipulirali socijalni status tako što su promovirali

¹ Iako studenti u obje skupine dolaze iz iste populacije, svaka generacija ima svoje osobitosti, koje se na različite načine mogu odraziti na ideološka uvjerenja. Primjerice, moguće je da politička dešavanja u zemlji nisu bila ista ili se nisu jednako odrazila na studente koji su započinjali svoj studij sa razmakom od 3 godine. Posljedično, razlike između studenata prve i treće godine mogu se pripisati studijskoj socijalizaciji, ali i postojećim razlikama između svakog poduzorka.

osobe na dominantnu socijalnu poziciju. Konkretno, u uvjetu visokog socijalnog statusa, autori su koristili lažni *feedback* informirajući učesnike da posjeduju niz sposobnosti koje su bile vezane za obavljanje odgovornih dužnosti (npr. direktor). S druge strane, učesnici u kontrolnoj grupi nisu dobivali nikakvu povratnu informaciju. U skladu sa očekivanjima, rezultati na SDO skali su varirali pod utjecajem eksperimentalne manipulacije; čak i kada su osobe arbitrarno promovirane na visoku društvenu poziciju, one automatski postaju sklonije podržavanju antiegalitarne ideologije. Prema autorima, ovaj efekat se najvjerojatnije javlja zato što je visok SDO kompatibilan sa interesima onih koji se nalaze na vrhu – ali ne onih na dnu socijalne hijerarhije (Schmitt i sur., 2003). Dakle, može se reći da socijalni status povećava preokupacije vezane za socijalnu dominaciju i nejednakost, posebno kod osoba koje spoznaju da njihova grupa uživa privilegiran položaj u društvu. Uzimajući u obzir ove rezultate, mogli bismo očekivati da slični procesi posreduju ranije posmatrane efekte akademske socijalizacije. Kao što ističu neki od autora (npr. Dambrun i sur., 2009), društvene znanosti kao što je psihologija tradicionalno predstavljaju discipline nižeg socijalnog ranga pa je moguće da upravo zbog takve spoznaje antiegalitarne ideologija s vremenom biva manje prihvaćena od studenata na odgovarajućim fakultetima. Istovremeno, znanosti kao što je ekonomija mogu se posmatrati kao discipline koje dugoročno osiguravaju višu društvenu poziciju, što ujedno može voditi ka većoj legitimizaciji društvene asimetrije. Kako bi se ispitala ova mogućnost, buduća istraživanja bi trebala uključiti objektivne indikatore vezane za percepciju grupnog statusa.

ZAKLJUČAK

Počevši od Newcombovog pionirskog istraživanja, mnogi autori u području socijalne psihologije utvrdili su globalni trend liberalizacije stavova kroz izloženost univerzitetskom obrazovanju. Kao što smo vidjeli, brojni nalazi također ukazuju na to da vrsta akademskog područja u koje je osoba socijalizirana značajno moderira ovaj generalni trend. Činjenica da razlike u sociopolitičkoj orijentaciji među studentima nisu značajne pri polasku na studij (npr. Guimond, 2003; Muheljić i Drače, 2018), važan je izazov dispozicijskom modelu i snažno sugerira na to da obrazovanje igra važnu ulogu u oblikovanju stavova mladih, te da profesori, strukovne paradigme i norme fakulteta mogu znatno utjecati na stepen u kojem mlađi ljudi pružaju

podršku podjeli društva i prevlasti određenih grupa nad drugima. Ono na što bi se buduća istraživanja trebala usmjeriti je ispitivanje relativnog doprinosa informacijskog i normativnog utjecaja u objašnjenju efekata studijske socijalizacije na liberalizaciju stavova.

LITERATURA

1. Altemeyer, B., 1988. *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. Jossey-Bass.
2. Alwin, D. F., Cohen, R. L., Newcomb, T. M., 1991. *Political attitudes over the life span: The Bennington women after fifty years*. University of Wisconsin Press.
3. Apparala, M. L., Reifman, A., Munsch, J., 2003. "Cross-national comparison of attitudes toward fathers' and mothers' participation in household tasks and childcare". *Sex Roles*, 48 (5–6), 189–203.
4. Astin, A. W., 1993. *What matters in college? Four critical years revisited* (Vol. 1). San Francisco: Jossey-Bass.
5. Bobo, L., Licari, F. C., 1989. "Education and political tolerance testing the effects of cognitive sophistication and target group affect". *Public Opinion Quarterly*, 53 (3), 285–308.
6. Carvacho, H., Zick, A., Haye, A., González, R., Manzi, J., Kocik, C., Bertl, M., 2013. "On the relation between social class and prejudice: The roles of education, income, and ideological attitudes". *European Journal of Social Psychology*, 43 (4), 272–285.
7. Chatard, A., Selimbegovic, L., 2007. "The impact of higher education on egalitarian attitudes and values: Contextual and cultural determinants". *Social and Personality Psychology Compass*, 1 (1), 541–556.
8. Cheung, C. K., Kwok, S. T., 1997. "Social studies and ideological beliefs in mainland China and Hong Kong". *Social Psychology of Education*, 2 (2), 217–236.
9. Collard-Bovy, O., Galland, B., 2003. "Socialisation et attribution causale: Le rôle des études universitaires". *Revue des Sciences de l'Éducation*, 29, 565–587.
10. Curtis, J. E., Lambert, R. D., 1976. "Educational status and reaction to social and political heterogeneity". *Canadian Review of Sociology / Revue canadienne de sociologie*, 13 (2), 189–203.

11. Dambrun, M., Duarte, S., Guimond, S., 2004. "Why are men more likely to support group-based dominance than women? The mediating role of gender identification". *British Journal of Social Psychology*, 43 (2), 287–297.
12. Dambrun, M., Kamiejski, R., Haddadi, N., Duarte, S., 2009. "Why does social dominance orientation decrease with university exposure to the social sciences? The impact of institutional socialization and the mediating role of 'geneticism'". *European Journal of Social Psychology*, 39, 88–100.
13. Duriez, B., Vansteenkiste, M., Soenens, B., De Witte, H., 2007. "The social costs of extrinsic relative to intrinsic goal pursuits: Their relation with social dominance and racial and ethnic prejudice". *Journal of Personality*, 75, 757–782.
14. Elchardus, M., Spruyt, B., 2009. "The culture of academic disciplines and the sociopolitical attitudes of students: A test of socialisation and selection effects". *Social Science Quarterly*, 90, 446–460.
15. Feldman, K. A., Newcomb, T. M., 1969. *The impact of college on students: An analysis of four decades of research*. London: Jossey-Bass.
16. Guimond, S., Begin, G., Palmer, D. L., 1989. "Education and causal attributions: The development of 'person-blame' and 'system-blame' ideology". *Social psychology quarterly*, 52, 126–140.
17. Guimond, S., Palmer, D. L., 1990. "Type of academic training and causal attributions for social problems". *European Journal of Social Psychology*, 20, 61–75.
18. Guimond, S., Palmer, D. L., 1996. "The political socialization of commerce and social science students: Epistemic authority and attitude change". *Journal of Applied Social Psychology*, 26, 1985–2013.
19. Guimond, S., 1997. "Attitude change during college: normative or informational social influence?". *Social Psychology of Education*, 2 (3–4), 237–261.
20. Guimond, S., 2000. "Group socialization and prejudice: the social transmission of intergroup attitudes and beliefs". *European Journal of Social Psychology*, 30, 335–354.
21. Guimond, S., Dif, S., Aupy, A., 2002. "Social identity, relative group status and intergroup attitudes: When favourable outcomes change intergroup relations... for the worse". *European Journal of Social Psychology*, 32 (6), 739–760.
22. Guimond, S., Dambrun, M., Michinov, N., Duarte, S., 2003. "Does social dominance generate prejudice? Integrating individual and contextual determinants of intergroup cognitions". *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 697–721.

23. Hastie, B., 2007a. "Cold hearts and bleeding hearts: Disciplinary differences in university students' socio-political orientations". *The Journal of Social Psychology*, 147, 211–241.
24. Hastie, B., 2007b. "Higher education and sociopolitical orientation: The role of social influence in the liberalisation of students". *European Journal of Psychology of Education*, 22, 259–274.
25. Kasser, T., Ryan, R. M., 1996. "Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22 (3), 280–287.
26. Ladd Jr, E. C., Lipset, S. M., 1975. *The Divided Academy*. New York: McGraw-Hill.
27. Levin, S. L., 1996. *A social psychological approach to understanding intergroup attitudes in the United States and Israel*. Doctoral dissertation, Department of Psychology, University of California at Los Angeles.
28. Lipset, S. M., 1982. "The academic mind at the top: The political behavior and values of faculty elites". *Public Opinion Quarterly*, 46 (2), 143–168.
29. Meeus, J., Duirez, B., Vanbeselaere, N., Phalet, K., Kuppen, P., 2009. "Examining Dispositional and Situational Effects on Outgroup Attitudes". *European Journal of Personality*, 23, 307–328.
30. Muheljić, A., Drače, S., 2018. "University socialization and the acceptance of anti-egalitarian ideology: The underlying role of extrinsic life goals". *European Journal of Social Psychology*, 48 (1), O73–O80.
31. Newcomb, T. M., 1943. *Personality and social change; attitude formation in a student community*. New York: Holt.
32. Newcomb, T. M., Koenig, K. E., Flacks, R., Warwick, D. P., 1967. *Persistence and change. Bennington College and its students after twenty-five years*. New York: Wiley.
33. Pascarella, E. T., Edison, M., Nora, A., Hagedorn, L. S., Terenzini, P. T., 1996. "Influences on students' openness to diversity and challenge in the first year of college". *The Journal of Higher Education*, 67 (2), 174–195.
34. Plant, W. T., 1966. "Changes in intolerance and authoritarianism for sorority and nonsorority women enrolled in college for two years". *The Journal of Social Psychology*, 68, 79–83.
35. Poteat, V. P., Espelage, D. L., Green, H. D., 2007. "The Socialization of dominance: Peer group contextual effects on homophobic and dominance attitudes". *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 1040–1050.

36. Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., Malle, B. F., 1994. "Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes". *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (4), 741–763.
37. Richins, M. L., Dawson, S., 1992. "A consumer values orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation". *Journal of Consumer Research*, 19 (3), 303–316.
38. Rubinstein, G., 1997. "Authoritarianism, political ideology, and religiosity among students of different faculties". *The Journal of Social Psychology*, 137 (5), 559–567.
39. Sidanius, J., Pratto, F., Martin, M., Stallworth, L. M., 1991. "Consensual racism and career track: Some implications of social dominance theory". *Political Psychology*, 12 (4), 691–721.
40. Sidanius, J., Pratto, F., 1993. "The inevitability of oppression and the dynamics of social dominance". *Prejudice, Politics, and The American Dilemma*. In: Sniderman, P., Tetlock, P. E., Carmines, E. G. eds. *Prejudice, politics, and the American dilemma*. Stanford, CA: Stanford University Press, pp. 173–211.
41. Sidanius, J., Pratto, F., Bobo, L., 1994. "Social dominance orientation and the political psychology of gender: A case of invariance?". *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (6), 998–1011.
42. Sidanius, J., Pratto, F., Bobo, L., 1996. "Racism, conservatism, affirmative action, and intellectual sophistication: A matter of principled conservatism or group dominance?". *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3), 476–490.
43. Sinclair, S., Sidanius, J., Levin S., 1998. "The Interface between Ethnic and Social System Attachment: The Differential Effects of Hierarchy Enhancing and Hierarch Attenuating Environments". *Journal of Social Issues*, 4, 741–757.
44. Sidanius, J., Levin, S., Liu, J., Pratto, F., 2000. "Social dominance orientation, anti-egalitarianism and the political psychology of gender: an extension and cross-cultural replication". *European journal of social psychology*, 30 (1), 41–67.
45. Schmitt, M. T., Brandscombe, N. R., Kappen, D. M., 2003. "Attitudes toward group-based inequality: social dominance or social identity?". *British Journal of Social Psychology*, 42 (2), 161–186.
46. Trent, J. W., Medsker, L. L., 1968. "Beyond High School". Jossey-Bass Publishers.

47. Vansteenkiste, M., Lens, W., Deci, E. L., 2006. "Intrinsic versus extrinsic goal-contents in self-determination theory: Another look at the quality of academic motivation". *Educational Psychologist*, 41, 19–31.
48. Vansteenkiste, M., Soenens, B., Duriez, B., 2008. "Presenting a positive alternative to strivings for material success and the thin-ideal: Understanding the effects of extrinsic relative to intrinsic goal pursuits". *Positive Psychology: Exploring The Best in People*, 4, 57–86.
49. Weller, L., Nadler, A., 1975. "Authoritarianism and job preference". *Journal of Vocational Behavior*, 6 (1), 9–14.
50. Whitley Jr, B. E., 1999. "Right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and prejudice". *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (1), 126–134.

INFLUENCE OF HIGHER EDUCATION ON YOUNG PEOPLE'S SOCIOPOLITICAL ORIENTATION

Summary

In an attempt to identify the social factors that are responsible for differences in people's attitudes and behavior, research has found that higher education leads to liberalisation in students sociopolitical orientations, and a careful review of the literature also points to specific college-related effects. It turns out that social science students are more liberal at the end of their studies than engineering or hard science students. Research showing no significant differences in prejudice among first year students enrolled in different academic majors provide strong support for the socialisation hypothesis, and represents an important challenge for the disposition model according to which students choose those disciplines that best match their current views. This paper provides a synthesis of relevant research which tested the effects of university socialisation and the mechanisms that could explain why students' attitudes change differently depending on their academic major. We also point out some limitations of previous research and give some recommendations for future work in this area.

Key words: *university socialization, liberalisation, social dominance orientation*